

İŞİĞİN FOTOĞRAF ÜZERİNDEKİ DRAMATİK ETKİSİ

Halk arasında fotoğraf çekerken sıkça duyduğumuz bir söz vardır: "Aman, güneşi arkaya al, yoksa çıkmaz!" Bu sözü birkaç farklı bakış açısıyla değerlendirelim.

Aslında ışık kaynağını arkaya alma mevzuu, fotoğrafı çekilen kişinin veya objenin tam olarak aydınlanması ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Işığın obje üzerinde etkisinin en kuvvetli olduğu açı, ışığın objeye dik olarak vurduğu açıdır. Dolayısıyla, ışığı arkaya almak, objenin maksimum seviyede aydınlanmasını sağlar. Ancak burada sorulması gereken soru, ışığın gerçekten tam arkamızda olup olmaması gerektiğidir. Aslında bu biraz da neyi fotoğraflayacağımızla ilgili olsa da, ışığın tam olarak arkaya alınarak fotoğraf çekilmesi, bir çok profesyonel ve amatör fotoğraf sanatçısı tarafından çok seyrek kullanılan bir yöntemdir.

Güneş veya diğer her türlü ışık kaynağının tam arkaya alınarak fotoğraf çekilmesi, gölgelerin geriye düşmesine ve ortaya derinliği olmayan fotoğraflar çıkmasına sebebiyet verir. Bir fotoğraf üzerindeki gölgeler, çekilen objenin boyutları ve şekli hakkında bize en gerçekçi bilgiyi veren unsurdur. Bugün üç boyutlu filmlerin talep görmesinin yegane sebebi, derinlik hissini en gerçekçi şekilde yansıtılmasıdır. İnsan gözü üç boyutlu görmeye alıştığından, fotoğraf kartı üzerindeki objelerin iki boyutlu bir düzlemde yer alması aslında rahatsızlık vericidir. Göz, fotoğraf kartındaki objeleri her ne kadar iki boyutlu görse de, zihin bunları sürekli üç boyutlu olarak algılamaya çalışır. Bu algılama çabasına en çok fayda sağlayan unsur da az önce bahsi geçen gölge unsurundan başka birşey değildir. Gölgeyi elde etmenin en kolay yollarından birisi, ışık kaynağının obje üzerine dik düşmesi yerine, açılı olarak düşmesini sağlamaktır. Özellikle portre çekimlerinde, yüz hatlarının daha belirgin hale getirilmesi için gölgeye ihtiyaç vardır. Dış çekimlerde bunu sağlamanın en pratik yolu, güneşin tam arkamızda değil de, biraz sağ veya sol arka çaprazımızda olmasıdır. Yaklaşık 20 – 30 derecelik bir açı bizim için yeterli gölge ihtiyacını sağlayacaktır.

Portre çekiminde ışığın rolü

Açılı gelen ışık fotoğrafa derinlik katarken, olumsuz etkileri de beraberinde getirebilir. Portre çekimleri için, burnun yanında yanağın ortasına kadar uzayan gölgesi, bu olumsuz etkiye iyi bir örnek sayılabilir. Fotoğraf 1 (1/320 sn. - F/9), güneş neredeyse tam tepedeyken çekilmiştir. Işık kaynağının açılı

olması, yaşlı adamın alnındaki kırışıklıklar üzerinde gölgeler oluşturarak fotoğrafın derinlik kazanmasını sağlamıştır. Aynı şeyi yaşlı adamın ceketi için de söyleyebiliriz. Ancak, ışığın tam tepeden vurması, adamın burnunun gölgesinin sakalının üzerine kadar düşmesine sebebiyet vermiştir. Özellikle portre çekimlerinde, yüz üzerindeki en uzun uzuv burun olduğundan, ışık kaynağının yarattığı etkiden olumsuz yönde en çok etkilenen de burundur. Özetle, ışığı tam arkamıza almamamız gerektiği kadar, tam tepede veya benzer uygunuz noktada bulunmadığına da dikkat etmeliyiz.

Yanal ışığın fotoğraf üzerindeki sanatsal etkisinin inkar edilemez olduğunu düşünüyorum. Fotoğraf 2 (1/180 sn. - F/6,7), gün batımından hemen önce, ışığın neredeyse tam yatık olduğu bir anda çekilmiştir. Bu fotoğrafta da ışığı arkamıza almadan kadraj yapmamızın bize sağladığı

avantajlara bir göz atacak olursak; çocuğun elbisesi üzerinde yaratmış olduğu derinlik efekti, yüzün ve burnun profilinin belirgin bir şekilde ortaya çıkması, göze çarpan olumlu etkilerden bazılarıdır. Işık kaynağının bu kadar yatık olmasına karşın, uzayan burun gölgesi veya buna benzer olumsuz etkilerle karşılaşmamış olmamız sevindirici. Çocuğun objektife değil de başka bir noktaya bakıyor olması da, fotoğrafa doğaçlama bir hava katmış. Kadraj hakkında bazı olumsuzluklar göze çarpsa da, konumuz ışık olduğundan, bu konuda fazla detaya girmeyeceğim.

Gün ışığının, doğru kullanıldığı takdirde fotoğraf üzerindeki yaratıcı ve dramatik etkilerini biraz daha iyi kavrayabilmek için, benzer etkinin harici flaş kullanılarak nasıl sağlanabileceğine bir göz atalım. Fotoğraf 3 (1/125 sn. – F/5,6) bir adet paraflaş kullanılarak çekilmiştir. Paraflaş, bilgisayar kullanan çocuğun tam karşısına, monitörün yanına yerleştirilerek, yüze yansıyan ışığın monitörden geldiği etkisi yaratılmıştır. Diyafram değerinin F/5,6 olarak kullanılması, zaten loş olan arka planın daha karanlık ve tamamen flu çıkmasını sağlarken, ışığımızın oluşturduğu etki için de uygun bir fon yaratmıştır. Tek merkezden gelen ışık, çizgisel bir hat oluşturarak profili belirginleştirmiş ve siyah fondan keskin hatlarla ayırmıştır. Işık kaynağının tek merkezli ve sert olması genelde çok tercih edilmese de, bu fotoğrafta klavye, çocuğun yüzü ve elbise üzerinde yarattığı etkinin olumlu olduğunu söylemek yanlış olmaz sanırım. Bu tip sert ışık kullanımlarında sık yaşanan bir problem de, ışığın vurduğu yüzeylerde oluşan patlamalardır. Bu fotoğrafta 1/125 enstantane değeri kullanılarak patlamaların önüne geçilmiştir. Kadrajın sol tarafında görülen, ışık kaynağından gelen parlamanın da fotoğrafa hareket kazandırdığı söylenebilir.

Doğa fotoğrafında ışığın rolü

Doğa fotoğraflarında da ışığın kullanımı aynı şekilde önem kazanmaktadır. Fotoğraf 4'de (1/400 sn. – F/10) aynı bölgenin farklı zaman

ve objektiflerle çekilmiş kareleri yer almaktadır. Sağdaki fotoğraf, günün ilk saatlerinde ihtiyacımız olan yanal ışığı verdiği anda çekilmiştir. Sabahın erken saatinde çekilen bu fotoğraf engebeli arazi üzerindeki tüm kıvrımları en küçük ayrıntısına kadar belirginleştirirken, aynı zamanda da arazi üzerindeki engebelerin derinliği ve şekli hakkında bizleri aydınlatmıştır. Soldaki fotoğraf ise günün ilerleyen saatlerinde, yani güneşin daha tepede olduğu bir zamanda çekilmiştir. İki fotoğrafı karşılaştığımızda, sağdaki fotoğraftan aldığımız derinlik hissini soldaki fotoğraftan alamadığımız açıkça ortadadır. Şimdi de, fotoğraflar üzerindeki 1 ve 2 numaralı alanlara bir göz atalım. Soldaki fotoğrafa baktığımızda her iki işaretli bölge de bize aynı uzaklıkta görünmektedir. Sağdaki fotoğrafa baktığımızda ise, 2 numara ile gösterilen tepenin bize daha yakın ve 1 numara ile gösterilenden daha yüksek bir tepe olduğu çok daha belirgin bir hale gelmektedir.

Ters ışık

Işık kaynağının fotoğraflanacak objenin arkasına alınarak kullanılması ters ışık olarak adlandırılır. Ters ışıkta obje, ışık kaynağı ile objektif arasında yer alır. Ters ışığın fotoğrafçılıkta ciddi bir yeri olduğu söylenebilir. Işık kaynağının karşıya alınarak fotoğraf çekilmesi yaratıcı ve dramatik sonuçlar elde etmemizi sağlar. Ters ışık kullanımında objenin detayları değil, dış hatları önem kazandığından, obje üzerindeki dokunun görselliği işlevini kaybeder. Önemli olan obje üzerindeki dokunun ön plana çıkartılması ise, ters ışık kullanımı burada yanlış bir tercih olacaktır. Ancak, her ters ışık kullanımında, obje üzerindeki dokuyu kaybedeceğimiz anlamı çıkmasın. Eğer obje üzerindeki dokunun da belirginleşmesini istiyorsak, o zaman yalnızca obje kadraj içine alınarak pozlama yapılı ve bu pozlama değeri sabit tutularak yeni kadrajlar oluşturulur. Ters ışığın obje üzerindeki yaratıcı etkilerinden bazıalarını şöyle sıralayabiliriz: Kameraya doğru uzayan dramatik gölgeler, objenin dış hatlarını belirginleştiren parlak ışık çizgisi, silüet etkisi ve yarı şeffaf objelerde,

İçeriden dışarıya doğru ışılama etkisi. Ters ışığın kullanımında dikkat edilmesi gereken, pozlamanın doğru yapılmasıdır. Kameramızın pozometresi, karşıdan gelen direkt ışık yüzünden yanılabilir ve ortaya olması gerekenden daha az pozlanmış kareler çıkabilir. Fotoğraf 5'de (1/500 sn. – F/11) ters ışığın çocuklar üzerinde kısmen bir silüet etkisi yarattığı söylenebilir. Yerdeki taşlarda ise ters ışığın silüet etkisinden çok, ıslak yüzeylerdeki yansıma etkisi ön plana çıkmaktadır. Kadrajın yatay olması yerine dikey olarak kullanılması, ayakta duran çocuğun yansımalarının tam olarak çıkmasını sağlayacağından, dik kadraj daha doğru bir tercih olabilirdi. Ayrıca sol tarafta kalan denizin üzerinde ters ışığın yaratıcı bir etkisine rastladığımız da söylenemez. Ayakta duran çocuğun saçları üzerindeki ışık, çocuğun arka plandan bir miktar da olsa ayrılmasını sağlamış, ancak yeterli olmamıştır. Enstantanenin 1/500 olarak ayarlanması, yerdeki çocuğun elbisesini belirginleştirerek fotoğrafı tam silüet fotoğrafı olmaktan biraz çıkarmıştır. Aynı kadraj 1/750 veya 1/1000 gibi bir değerle pozlansaydı, çocuklar tamamen silüet olarak çıkacak ve fotoğraftan daha az detay elde edilecekti.

Ters ışıkta pozlama süresi kısaldıkça, fotoğraf daha çok silüet görünümü alır. Pozlama süresi uzadıkça, çekilen obje üzerindeki doku daha belirgin hale gelir. Arka fon esas alınarak yapılan pozlamalarda süre daha kısa olur ve arka fondaki doku daha belirgin olur. Objeye üzerinden alınan pozlamalarda ise, obje üzerindeki doku daha belirgin hale gelirken, arka fonda ciddi bir doku kaybı ve kimi zaman patlamalar meydana gelir. Ters ışıkta pozlama tercihi fotoğraf makinesine bırakıldığında, ışık açısından arka planda kalan bölge baskın olacağından, makine pozlamayı bu bölgeye göre yapacak ve silüet ağırlıklı fotoğraflar oluşacaktır. Objeye üzerinde bir miktar doku görüntülemek istiyorsak, pozlamanın makinenin otomatik olarak verdiği değerden 1 veya 2 stop altında yapılmasında yarar vardır. Fotoğraf 5'de aynı yöntem kullanılarak, makinenin verdiği 1/1000 olan pozlama değeri yerine 1/500 değeri manuel olarak seçilmiş ve çocuğun

elbisesi üzerindeki doku bir miktar belirginleştirilmiştir. Fotoğraf 6 (1/640 sn. – F/13) ise tamamen arka plan pozlanarak çekilmiştir. Arka plandan alınarak yapılan pozlama, bisikletli adamın tamamen silüet olarak çıkmasını sağlamıştır. Fotoğraf 5 ile karşılaştırdığımızda, bisikletli adam üzerinde hiçbir dokunun belirginleşmediği dikkatimizi çekmektedir. Bu fotoğrafta, bisikletin ve kullanan kişinin dış hatlarındaki detay ön plana çıkartılmak istendiğinden, pozlamanın doğru yapıldığı söylenebilir. Silüet çekimlerinde, çekilen obje siyah olarak fotoğrafa yansıdığından, fon rengi bu tip çekimlerde önem kazanmaktadır. Fotoğraf 6'daki gibi açık renk arka plan üzerinde yapılan kadrajlar, silüetin daha belirgin bir hale gelmesini sağlarken, Fotoğraf 5'deki gibi karışık ve koyu bir arka plan üzerinde yapılan kadrajda, arka plan ile objenin birbirlerine karışma riski meydana gelmektedir.

Fotoğrafı yaratan ışıktır. İyi bir fotoğraf, ışığın ne kadar bilinçli kullanıldığı ile doğrudan ilişkilidir. Doğal ışık kaynağımız güneşin en bol olduğu bu günlerde, ışığın bizleri yaratıcı fotoğraflara götüren en önemli etken olduğunu tekrar hatırlatıyor, bol fotoğraflı günler diliyorum.